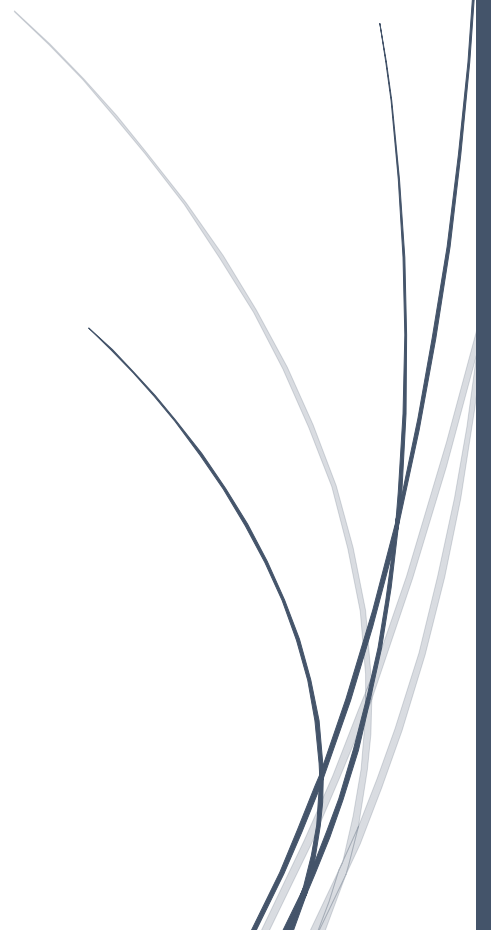

המדריך למשפחה בייפוי כוח מתמשך

כתיבה: עו"ד אסנת הכהן עבור
האפוטרופוס הכללי

המדריך למשפחה בייפוי כוח מתמשך

תוכן עניינים

2.....	הקדמה ומבוא
2.....	מהו ייפוי כוח מתמשך?
2.....	תכנון מוקדם
4.....	פרק א-מקומה של המשפחה בעת עריכת ייפוי הכוח המתמשך
4.....	בחירת מיופה הכוח וההנחיות המקדימות
6.....	בניית הסכמות
8.....	פרק ב-מקומה של המשפחה בהפעלת ייפוי הכוח המתמשך
8.....	הנחיות הממנה בייפוי הכוח
10.....	פרק ג-מקומה של המשפחה בפעילות ייפוי הכוח המתמשך
10.....	שיח משפחתי במועד העריכה
11.....	פתרון סכסוכים בהסכמה
11.....	שיח משפחתי מובנה
12.....	גישור

הקדמה ומבוא

המדריך הנוכחי, עוסק במסמך משפטי ששמו "ייפוי כוח מתמשך", ומיועד לשמש ככלי עזר למשפחה בעת שאחד מבניה עורך ייפוי כוח מתמשך וכן ביחס לשלבי הפקדתו והפעלתו של מסמך זה. במידה והנך מעוניין לקבל מידע והדרכה ביחס לייפוי כוח מנקודת מבט של מיופה הכוח תוכל למוצאו ע"י לחיצה [כאן](#). אם ברצונך לקבל מידע על נושא זה בהקשר של הממנה (נותן ייפוי הכוח) תוכל למוצאו את ה"מדריך לממנה בייפוי כוח מתמשך" ע"י לחיצה [כאן](#).

מהו ייפוי כוח מתמשך?

ייפוי כוח מתמשך, הוא מסמך משפטי המהווה חלופה לאפוטרופסות, ואשר מאפשר לאדם, בעת שהוא בעל יכולת ומסוגלות לכך, לתכנן ולעצב את עתידו לעת שמצבו הבריאותי ידרדר וכשירותו תפגע, באמצעות חתימה על ייפוי כוח מתמשך.

כאמור, מדריך זה עוסק בייפוי כוח מתמשך בהקשר המשפחתי, והמיקוד בו יהיה בקשר שבין ייפוי הכוח המתמשך למרקם המשפחתי.

התפתחות הרפואה והעלייה בתוחלת החיים, לצד שינויים במבנה החברה והמשפחה, שינו לבלי הכר את השנים האחרונות לחייו של האדם בעידן המודרני.

אם בעבר, ברור היה, מכוח חוק או מנהג, כיצד יחיה אדם בתקופת זקנותו, מי יטפל בו וכיצד, היום, כאשר לעיתים קרובות מדובר בתקופה ארוכה הרבה יותר, הדבר ברור הרבה פחות.

לעמימות יש מחיר, אשר עלול לבוא לידי ביטוי בתחומים רבים כגון: שלילת האוטונומיה של האדם הזקן לגופו ולרכושו, סכסוכים במשפחה בנוגע לטיפול באדם המבוגר ובמקרים חמורים הזנחתו.

תכנון מוקדם

אמצעי אפשרי למניעה מראש של התוצאות הללו, הוא תכנון מוקדם צופה פני עתיד, העוסק בשאלות הנוגעות לאיכות ואורח החיים בגיל המבוגר.

ייפוי הכוח המתמשך הביא בשורה חדשה לתפיסת החוק והחברה את האדם הבגיר שאיבד כשירותו בכלל ולמערך תכנון הזקנה בישראל בפרט.

התיקון לחוק, שינה את זווית הראיה של המשפט והפך את חסר הכשירות הבגיר מ"חסוי" - לו ממנה בית המשפט אפוטרופוס כל יכול, לממנה בעל כוח החלטה עצמאית, אשר את רצונו יש לכבד (כמעט) בכל מחיר.

על ביצוע רצונותיו של הממנה בייפוי הכוח המתמשך, אחראי מיופה הכוח בו בוחר הממנה. הוראותיו של הממנה למיופה הכוח הן ההנחיות המקדימות.

ההנחיות המקדימות הן ליבו של ייפוי הכוח המתמשך. באמצעות ההנחיות המקדימות יכול הממנה להנחות את מיופיי הכוח כיצד הוא רוצה לבלות את תקופת חוסר הכשירות. הנחיות מקדימות מפורטות מאפשרות למיופה הכוח למלא בצורה הטובה ביותר את רצונו של הממנה ולענות בצורה המדויקת ביותר אחר צרכיו.

בשל חשיבותן, על ההנחיות מקדימות להיות ברורות ומובנות למיופה הכוח ומותאמות ליכולתו של מיופה הכוח למלא אחריהן. למעשה, בחירת מיופה הכוח ויצירת ההנחיות המקדימות הן הנושאים החשובים ביותר בעריכת ייפוי הכוח המתמשך. הם עשויים לנבא את כשלונו או הצלחתו של ייפוי הכוח המתמשך.

כדי לערוך באופן נכון ומיטבי את ייפוי הכוח המתמשך, יש לקחת בחשבון את מבנה המרקם המשפחתי וליצור בו הסכמות באשר לתוכן ייפוי הכוח המתמשך ולזהותם של מיופי הכוח. פרק א' יעסוק אפוא בנושא זה.

נושאים חשובים לא פחות מעריכת ייפוי הכוח המתמשך, הם הפעלת ייפוי הכוח המתמשך וניהול חייו של הממנה לאחר הפעלתו. פרק ב' יעסוק אם כן, בהפעלת ייפוי הכוח המתמשך כאשר מיופה הכוח סובר כי בשלו התנאים לכך. ואילו פרק ג' עוסק בניהול חייו של הממנה לאחר הפעלת ייפוי הכוח.

פרק א-מקומה של המשפחה בעת עריכת ייפוי הכוח המתמשך

פרק זה עוסק בבחירת מיופה הכוח וביצירת ההנחיות המקדימות. לנושאים אלה חשיבות רבה להצלחתו של ייפוי הכוח המתמשך לעת שיהיה צורך להפעילו בבוא העת. להלן סיפור מקרה שילווה אותנו ויסייע בידינו להבהיר סוגיות אלה.

שולה ועמרם

שולה ועמרם, זוג מקסים בשנות ה-70 לחייו. לזוג 3 ילדים בגירים: ענת הגרה בקנדה עם משפחתה, אייל – סובל מהנמכה קוגניטיבית קלה ורוז. אייל רווק הגר עם הוריו. עמרם מסייע לאייל, למרות שלא מונה לו אפוטרופוס רשמי. רוז, הגר בעיר שכנה, חזר בתשובה מלאה והיום הוא אברך בעל משפחה ברוכת ילדים.

לשולה ועמרם 2 דירות. באחת הם גרים עם אייל. הדירה השנייה מושכרת ושכר הדירה משמש למחייתם של שולה ועמרם, יחד עם קצבאות הפנסיה שלהם ועם הקצבה שאייל מקבל, המגיעה עדיין לחשבון הבנק שלהם. שולה ועמרם מעבירים לרוז מידי חודש קצבה של 2000 ₪ כדי לעזור לו במימון משפחתו הגדולה.

ברור לשולה ולעמרם כאחד כי אייל יהיה זקוק לסיוע לאחר שלא יוכלו עוד הם לסייע לו, אבל כלל לא ברור מי יהיה זה שיתגייס למשימה. בנוסף, שולה ועמרם רוצים להסדיר את התקופה בה לא יהיו כשירים עוד לקבל החלטות בעצמם.

שולם ועמרם החליטו כי מעוניינים לערוך ייפוי כח מתמשך כדי להסדיר את תקופת חוסר הכשירות שלהם.

בחירת מיופה הכוח וההנחיות המקדימות

המשפחה היא הבסיס לחייו של אדם. מהמשפחה הוא בא בילדותו ואליה ישוב בזקנתו.

הקשר שבין אדם למשפחתו חזק במיוחד בקצוות של חייו, בילדות ובזקנה, תקופות בהן הוא חלש וזקוק להגנה, תמיכה וסיוע מאחר.

אבל, בעוד שבילדותו של האדם מבנה מערכות היחסים המשפחתיות הוא בדרך כלל ברור, כאשר הוא מגיע לגיל הזקנה, ובמיוחד לתקופת הזקנה המאוחרת, מבנה מערכות היחסים המשפחתיות נוטה להיות מורכב הרבה יותר. זאת במיוחד בעת המודרנית, בה מסורות הטיפול באדם הזקן אינן חזקות כשהיו.

הנחת המוצא של החוק היא כי בין הממנה למיופה הכוח קיימת מערכת יחסים של קרבה ואמון. אכן, רוב מיופי הכוח הם קרובי המשפחה של הממנים – בני זוגם, ילדיהם ולעיתים בני משפחה אחרים או חברים קרובים.

אולם, גם אם זכה הממנה בקרובי משפחה המוכנים לשמש כמיופי כוח עבורו, אין הדבר אומר בהכרח שנכון, מנקודת הראות של הממנה ומיופה הכוח כאחד, למנות דווקא קרובים אלה, או מי מהם, כמיופה כוח.

הניסיון מלמד כי הבחירה במיופי הכוח על ידי הממנה והסכמתם של מיופיי הכוח לתפקיד, אינה תמיד נעוצה בהתאמתם של מיופיי הכוח לתפקיד או ברצונם למלא אותו. לעיתים, הבחירה במיופה הכוח נעוצה דווקא בשיקולים שאינם רלוונטיים להצלחת ייפוי הכוח, כגון: החשש שמא "ייעלב" זה שלא נבחר להיות מיופה כח או שמא ייפגע זה שביקשו להגביל את יכולתו לפעול. מנגד, לעיתים החשש של מיופה הכוח, מפגיעה בממנה, הוא אשר מונע סירוב מוצדק להתמנות כמיופה כח או עוצר את מיופה הכוח מלשאול שאלות ולקבל הבהרות, בזמן העריכה של ייפוי הכוח.

בהקשר זה יש לזכור כי כאשר ייפוי הכוח נכנס לפעולה, לא ניתן עוד לשנות את הכתוב בו. זאת גם אם ל הכתוב בייפוי הכוח פוגע ואף מבטל את יישומו בפועל. בנוסף, בעת הפעלת ייפוי הכוח, הממנה, בדרך כלל, אינו מסוגל עוד להסביר את כוונתו ורצונו ולכן מה שלא נכתב מראש, לא ידוע.

הניסיון מלמד כי בבוא הממנה לקבוע מי יהיו מיופיי הכוח מטעמו, על הממנה וקרוביו לשקול היטב את התאמתו של מיופה הכוח לתפקיד ולרצונותיו של הממנה. כך, על הממנה לשאול את עצמו ואת מיופה הכוח הפוטנציאלי: האם מיופה הכוח פנוי לעול הכבד הכרוך במינויו? האם מיופה הכוח יוכל להפריד את ענייניו האישיים, כספיים ואחרים, מענייני הממנה? האם מיופה הכוח יוכל לקבל ולבצע את הנחיותיו של הממנה, גם כאשר אלה עומדות בניגוד לדעתו ולתפיסת עולמו?

בנוסף, גם על מיופה הכוח לבחון האם הוא אכן נכון ומעוניין לשמש כמיופה כוח של הממנה הספציפי. על מיופה הכוח מוטלת אחריות רבה לדאוג לצרכי הממנה שאינו מסוגל לדאוג עוד לעצמו. מדובר בעומס שאין להקל בו ראש ועל מיופה הכוח להבין מה הוא לוקח על עצמו כאשר הוא מסכים לשמש כמיופה כוח.

לסיכום, בשל האחריות הכבדה המוטלת על מיופה הכוח, כמו גם בגין העדר פיקוח ממסדי מובנה כחלק מייפוי הכוח המתמשך - נדרשת בחינה מפורטת, כנה ומשותפת של התאמת מיופה הכוח לביצוע תפקידו, כמו גם עריכה משותפת ומדוקדקת של ייפוי הכוח עצמו. רק בחינה שכזו תבטיח שרצונותיו של הממנה יתגשמו בדרך הטובה ביותר, תוך הקטנת המעמסה על מיופה הכוח.

הבעיה

אולם, למרבה הצער, לעיתים קרובות דווקא מורכבות השאלות הנוגעות לתקופה בה אדם מאבד את כשירותו, גורמת לאנשים רבים ולמשפחותיהם, להניח לסוגיות לא פשוטות אלה ולא לעסוק בהן עד שמתעוררת מצוקה. מצוקה זו, אשר לא נמנעה מלכתחילה, או מטופלת מייד, מביאה, לא אחת, למחלוקות.

כיאה לחשיבות המשפחה בחייו של אדם, מחלוקות אלה בתורן, גורמות לא אחת, ולצערם של כל המעורבים, לתוצאות חמורות במיוחד. בין תוצאות אלו ניתן למנות: קרע משפחתי - המותיר את מיופה הכוח ולעיתים גם את הממנה, לבד תחת עומס הטיפול; פגיעה מיותרת והרסנית במאגרים המשפחתיים - הן ממוניים והן נכסים משפחתיים אחרים; שלילת האוטונומיה של הממנה בנוגע לגוף ולרכוש; סכסוכים בנוגע לטיפול בממנה, המביאים במקרים חמורים להזנחתו.

יתרה מזאת, גם במקרים בהם אין סכסוכים, לא תמיד יכול האדם להיות בטוח שרצונו יקוים על ידי בני משפחתו. לעיתים בני המשפחה אינם, בהכרח, חולקים את נקודת המבט של הממנה ואינם תמיד רואים ומבינים את צרכיו ובחירותיו.

נחזור לשולה ועמרם

שולה ועמרם, רצו להישאר בדירת המגורים שלהם עד 120, בין השאר, כדי שאייל יוכל להמשיך לגור בה אם כך ירצה. את הדירה השנייה והרכוש הנוסף, רצו בני הזוג שינהל רז, בכדי לממן את הטיפול בהם כמו גם את מחייתו של אייל, אך חששו מניגוד עניינים. לשולה היה חשוב להמשיך לנגן בפסנתר גם לאחר אובדן הכשירות ואילו לעמרם היה חשוב לצאת לטיול מידי יום. שניהם ביקשו הקפדה על מזון צמחוני בלבד. שולה ועמרם חששו כי רז לבדו לא יוכל לדאוג לשמירה על שגרת יומם ולפקח כהלכה על העובד הזר. בעיה נוספת היווה אורח חייו של רז והחשש של שולה ועמרם כי רצונותיהם בתחום הרפואי לא יעלו בקנה אחד עם אמונותיו. עמרם ושולה הבינו שענת הגרה רחוק לא יכולה לקחת חלק בניהול רכושם ובטיפול בהם בזקנתם אבל רצו שתהיה מעורבת. חשש נוסף שעלה הוא כי הפקדת הניהול אצל רז בלבד תפגע בענת ובאייל.

בניית הסכמות

פתרון אפשרי לתכנון מוקדם אפקטיבי, שיכול לענות על מרבית הקשיים שתוארו לעיל, הוא תהליך אישי ומשפחתי המבוסס על עקרונות כלי ה-ADR (Alternative Dispute Resolution) השונים, ובמיוחד כלי בניית ההסכמות.

בניית הסכמות, הינו תהליך של משא-ומתן וקבלת החלטות לגבי סוגיות מוגדרות, בסיוע צד שלישי ניטראלי. בניית הסכמות מתבצעת, באופן המשתף מקסימום בעלי עניין. בניית הסכמות לזקנה המאוחרת - הוא תהליך משפחתי בו שותפים מרבית בני המשפחה ובו דנים באופן מובנה ובהדרגת צד שלישי מקצועי, בסוגיות הרלוונטיות למשפחה הספציפית והעולות מתקופת הזקנה המאוחרת וההורשה.

כיוון שבהקשר המשפחתי, קשה לפעמים לדון בלי מטענים עודפים מהעבר או ההווה, כדי לדבר ולהגיע להסכמות, יש צורך בעזרתו של גורם מקצועי וניטרלי שיכול לנווט את השיחה לאפיקים חיוביים ופרודוקטיביים.

תהליך בניית ההסכמות אינו בהכרח תוצאה של מחלוקת או סכסוך. ניתן, ואפילו רצוי, לעשות שימוש בכלי בניית ההסכמות גם לשם דיאלוג ותכנון מוקדם של מערכות יחסים רבות משתתפים בעלי עניין, והוא יכול לעסוק במגוון רחב של נושאים, אותם מעלים בעלי העניין על פי צרכיהם.

בדומה לתהליכי ADR אחרים, כגון: גישור, תהליך בניית ההסכמות מתבסס על מתן כבוד לכל אחד מהמשתתפים, לגיטימיות לצרכיו ולתפיסת עולמו. בבסיס התהליך האמונה שאנשים בעלי צרכים שונים ונקודות מבט שונות, מסוגלים וצריכים להידבר ביניהם וליצור הבנות שיסייע להם בהווה ובעתיד.

שימוש בבניית הסכמות כדי לערוך ייפוי כח מתמשך טוב יותר

מטרתו המוצהרת, אך לא היחידה, של הליך בניית ההסכמות במסגרת עריכת ייפוי כוח מתמשך, היא יצירה הדרגתית ומשותפת של ייפוי הכוח המתמשך. כך בדרך כלל, התוצאה של התהליך תהיה הסדרת ייפוי כוח מתמשך וכתובת הנחיות מקדימות. תוצאה אפשרית נוספת, היא הסכמים כלל משפחתיים, העוסקים במגוון נושאים הרלוונטיים למשפחה הספציפית: מחלוקת האחריות לטיפול בהורים, דרך העברת העסק המשפחתי וכלה בהעברת ההון המשפחתי בין הדורות. השאיפה היא להתאים את הכלים המשפטיים לכל משפחה ולנחסם, בהדרגה, תוך שיתוף פעולה של בני המשפחה הרלוונטיים, באופן שיעצים את מידת קבלתם ע"י כולם.

מחקרים מראים כי כאשר לכל בני המשפחה תחושת שליטה, השפעה והאחריות על התהליך ותוצאותיו, כמו גם הבנה מה הוא הבסיס להחלטות ומה הם הצרכים שעומדים מאחוריהן, נוצרת, אצל כל בני המשפחה המשתתפים והמעגלים סביבם, מחויבות ליישום ההחלטות אשר התקבלו בסופו של התהליך לו היו שותפים. זאת, גם אם התקבלו בניגוד לדעתם.

מה עשו שולה ועמרם?

בשל הדילמות שעלו וכדי להבטיח כי זקנתם תנוהל כפי שהם רוצים לטובת כל בני המשפחה, פנו בני הזוג לעורך דין העוסק בתהליכים משפחתיים ועריכת ייפוי כוח מתמשך. בעזרתו של עורך הדין, בני הזוג קיימו תהליך בניית הסכמות משפחתי, המטרה הייתה, לתכנן ולבנות מערך משפחתי שיוכל להתמודד בדרך הטובה ביותר עם האתגרים העומדים בפני המשפחה בעתיד.

כחלק מהתהליך, שוחח עורך הדין גם עם רז, ענת ואייל, אשר שמחו לשתף פעולה עם התהליך ואף הביעו הקלה למשמע ההצעה "לשים את הדברים על השולחן". ענת השתתפה במפגשים באמצעות תוכנה המאפשרת ניהול שיחות ועידה מכל מקום בעולם והייתה שותפה מלאה לתהליך.

בסופו של התהליך, לרוב השאלות נמצאו תשובות, חלקן מפתיעות, כולן מרגשות. הוסכם כי שולה ועמרם יהיו מיופיי הכוח הראשונים זה לזה וכי לאחר מכן יכנסו הילדים לנעליהם. כדי להקל על ההתנהלות, ענת הרחוקה תהיה מיופת כוח יחד עם רז בתחום הרכושי, אולם כל אחד מהם יוכל לפעול ביחד ולחוד. נקבע כי חלוקת העבודה תהיה כזו שענת תטפל בהשקעות ובניירות הערך מרחוק, ואילו רז יטפל בדירות ובנושאים השוטפים. סוכם, כי ענת לא תהיה מיופת כוח בתחום האישי כי אם מיוזעת בלבד. וכי רז ישלח לה דוחות מידי רבעון ויהיה חייב לקבל הסכמתה בשאלות מהותיות. סוכם, כי אייל יהיה מיופה כוח בעניינים האישיים יחד עם רז ויהיה אחראי על הטיפול השוטף בהורים והפיקוח על העובד הזר ובלבד שלא יקבל החלטות ללא רז. החלק הרכושי בייפוי הכוח נכתב בקפידה ובו פורטו מאוד הוראותיהם של שולה ועמרם, כדי להמעיט אפשרות של ניגוד עניינים ככל האפשר מחד, ולהקל על רז מאידך. סוכם כי בתחום הרפואי יהיו רז, ענת ואייל מיופיי הכוח ביחד ובנפרד, וכי בעוד שרז יתלווה להוריו בשגרה, ענת ואייל יהיו שותפים להחלטות המהותיות אשר תתקבלנה בהחלטת רוב. במקומות שלא ניתן היה להגיע להסכמה, נקבעו מנגנונים לקבלת החלטות בעתיד. לבסוף נכתבו ונחתמו המסמכים, ייפוי הכוח הופקד אצל האפוטרופוס ושולה ועמרם יכלו להביט לשנים הבאות בביטחון ובשלווה.

פרק ב- מקומה של המשפחה בהפעלת ייפוי הכוח המתמשך

כניסת ייפוי הכוח לתוקף, או במילים אחרות הפעלתו, היא נקודת זמן מורכבת בחיי הממנה ומשפחתו.

על פי הוראות החוק, ייפוי הכוח המתמשך יכנס לתוקף, כאשר הממנה חדל מלהבין בנושא שלגביו ניתן ייפוי הכוח המתמשך, ולכן מתעורר הצורך בפעולת מיופי הכוח במקומו.

אולם החוק אינו קובע, מתי, כיצד ומי הוא שיחליט שהממנה חדל להבין בנושא שלגביו ניתן ייפוי הכוח. כמו כן, לא ברורה משמעות המושג "חדל להבין בנושא"?

הנחיות הממנה בייפוי הכוח

כפי שהוסבר לעיל, במועד עריכת ייפוי הכוח המתמשך, הממנה רשאי לקבוע מהם התנאים לכניסתו לתוקף. ההגבלה היחידה שמטיל החוק: מיופיי הכוח אינם יכולים להחליט לבדם על הכניסה לתוקף. לבד מזאת, הממנה יכול למנות כל אדם או בעל מקצוע להחליט מתי הוא אינו מבין בדבר.

אם הממנה לא התייחס מפורשות לשאלת אופן הכניסה לתוקף בייפוי הכוח המתמשך, ייכנס ייפוי הכוח המתמשך לתוקף, בהתאם לחוות דעת מומחה רפואי, כהגדרתו בתקנות המומחים, בצירוף הצהרת מיופי הכוח שלפיה הממנה אינו מסוגל להבין בדבר שלשמו ניתן ייפוי הכוח המתמשך.

אם כן, דומה כי קיימת תשובה ברורה לשאלות מי, מתי וכיצד יוחלט שאדם אינו כשיר - מי שהממנה קבע או לחלופין רופא מומחה.

אולם, הניסיון מלמד, כי גם אם לכאורה, קיים מנגנון בגוף ייפוי הכוח, הפעלת המנגנון בפועל, אינה תמיד פשוטה.

ראשית, במשפחה, בה מטבע הדברים יש נקודות מבט שונות על מצבו של הממנה, יכולות להיות דעות שונות לגבי הצורך בהפעלת ייפוי הכוח. לעיתים קרובות, גם דעתו של הממנה עצמו על מצבו, היא גורם שיש להתחשב בו בהחלטה.

כמו כן, בהעדר ניסוח מדויק של מנגנון כניסת ייפוי הכוח לתוקפו, עשוי הסעיף עצמו, למנוע קבלת החלטה.

כל אלו עשויים להביא לסכסוך בין בני המשפחה שונים ובין בעלי התפקידים השונים בייפוי הכוח. למרבה הצער, גם מנוי גורם אובייקטיבי כרופא מומחה אינו תמיד מסייע לפתרון הבעיה:

החשש העומד בבסיס הדרת מיופיי הכוח מתהליך קבלת ההחלטות על הפעלת ייפוי הכוח ברור- המחוקק ביקש להימנע מניגוד עניינים, וסבר כי לא נכון ליתן למיופי הכוח את הסמכות לשלול את כשירותו של הממנה. יחד עם זאת, מיופיי הכוח הפוטנציאליים חיוניים להליך הפעלת ייפוי הכוח. שכן, ללא הצהרת מיופיי הכוח לא ניתן בפועל להפעילו. בנוסף, גם אם ההחלטה היא החלטה של רופא מומחה, מיופיי הכוח צריכים לבקש את חוות דעתו.

זאת ועוד, רפואה אינה מדע מדויק ודעתו של רופא אחד אינה בהכרח זהה לדעתו של רופא אחר. כך בעוד רופא המשפחה המכיר את הממנה ומשפחתו יכול להגיע למסקנה כי הממנה אינו כשיר, רופא גריאטרי המשתמש בכלי אבחנה אובייקטיביים יכול להגיע למסקנה אחרת. פסיכיאטר, המשתמש בכלים אחרים לאבחנה, יכול להגיע למסקנה שלישית.

יצוין כי המלצתינו היא, שלא לבחור בברירת המחדל, דהיינו להשאיר את ההחלטה להכנסת ייפוי הכוח לתוקף לפי תקנות המומחים. **ההמלצה היא, (גם אם מעוניינים ברופא משפחה וכיו"ב) לציין במפורש שמעוניינים ברופא מסוים אך אם לא יוכל, אזי יוכל כל רופא מטפל בקופ"ח לבצע זאת.**

נחזור לשולה ועמרים לצורך המחשה:

כחמש שנים לאחר חתימת ייפוי הכוח המתמשך, התחיל רז לחוש כי עמרים אינו כתמול שלשום. עמרים החל לשכוח היכן הוא נמצא ולמה. מפעם לפעם נאלצה שולה לבקש מרז לחפש את עמרים שלא שב הביתה במועד. בנוסף, בשיחת הטלפון היומית עם ענת, סיפרה לה שולה בבושה גדולה, כי היא נאלצה ללכת היום לבנק ולפתוח קופת חסכון כיוון שעמרים מבצע רכישות בטלפון של דברים להם אין הם זקוקים כלל. לאחר השיחה עם שולה, ענת פנתה לרז ואמרה שיש להפעיל את ייפוי הכוח המתמשך של עמרים. רז אמר שלדעתו המצב לא כל כך גרוע אבל הוא מוכן לדבר על זה עם עמרים. כשפנה רז לעמרים ושולה, עמרים נעלב עד עמקי נשמתו וטען שהוא יודע בדיוק מה הוא עושה, שולה שתקה אבל למראה תגובתו של עמרים, טענה שהם מסתדרים. רז חזר לענת ואמר כי בנסיבות אין להם בעצם מה לעשות כיוון ששולה היא מיופת הכוח והיא מסרבת לקחת את עמרים לרופא או להפעיל את ייפוי הכוח. ענת ניסתה לדבר על ליבה של שולה מספר פעמים ללא הצלחה, עד שמצבו של עמרים הידרדר עד כדי כך, שלשולה לא נותרה ברירה, והיא נאותה להפעיל את ייפוי הכוח המתמשך.

פרק ג- מקומה של המשפחה בפעילות ייפוי הכוח המתמשך

ייפוי הכוח הופעל בהצלחה! כעת הגיע העת למימושו. בעת זאת, לשמה נערך ייפוי הכוח המתמשך מלכתחילה, פועלים מיופיי הכוח בהתאם להנחיות הממנה. כזכור, המטרה של ייפוי הכוח המתמשך, היא לאפשר לממנה אשר אינו כשיר עוד לקבל החלטות בעצמו, לנהל חיים התואמים, ככל האפשר, לרצונותיו והעדפותיו.

אולם, לעיתים מיופיי הכוח אינם אחידים בפרשנותם את ההנחיות המקדימות (אם יש והן נערכו כראוי) או את רצונותיו המשווערים של הממנה (אם אין הנחיות מקדימות או הן נערכו שלא כראוי). גם המיודעים, עשויים לחלוק על מיופיי הכוח בדרך הפרשנות והמימוש של הנחיות ייפוי הכוח המתמשך.

למרבה הצער, לעיתים קרובות, כל המעורבים במחלוקות הללו רוצים את טובת הממנה בלבד, אולם, תפיסתם את טובת הממנה ורצונו שונה מאוד זה מזה.

נחזור שוב לעמרם ושולה

מצבו הקוגניטיבי של עמרם התדרדר במהירות לאחר הפעלת ייפוי הכוח המתמשך. למרבה הצער, לאחר חודשים מעטים, הלכה שולה לעולמה בפתאומיות. רז וענת הפכו להיות מיופיי הכוח של עמרם לעניין הרכוש. רז ואייל מונו כאחראים לענייני האישיים. רז אשר רצה שלאביו יהיה הטיפול הטוב ביותר, ביקש לשכור לעמרם עובד ישראלי שיששה עימו ועם אייל בכל שעות היום ויסייע לטיפול בעמרם. אייל שמח בבחירה בעובד ישראלי. לאחר כמה חודשים ביקש רז מענת לפדות את תיק המניות כדי להמשיך ולשלם לעובד הישראלי, ענת אשר הייתה מודעת לשכירתו של העובד הישראלי אך הסתייגה מהעלות הכרוכה בכך חשבה שהגיעה העת לעובד זר שעלות העסקתו זולה יותר ובכלל טעות במצב הנוכחי של שווקים בשפל לפדות את תיק המניות.

כעבור שנתיים התדרדר מצבו הרפואי של עמרם והתגלה כי הוא חולה בסרטן הערמונית. ענת ואייל סברו שאין מקום לטיפול ניתוחי וכימותרפי וכי יש להניח לעמרם ולא לגרום לו סבל או כאב נוספים. רז חשב שכל עוד הנר דולק הנשמה קיימת ולכן צריך לעשות כל דבר כדי להביא לרפואתו של עמרם.

משנשאל עמרם עצמו, שינה דעתו בהתאם לשואל.

שיח משפחתי במועד העריכה

כפי שהסברנו לעיל, הפתרון הטוב ביותר למניעת סכסוכים הוא תכנון מוקדם.

כך לדוגמא: היא קביעת קריטריונים ברורים לכניסת ייפוי הכוח לתוקפו.

לחלופין, ניתן לקבוע מנגנון לקבלת החלטות מאחוריו עומדים כל מיופיי הכוח

מנגנונים וקריטריונים אלו, כאשר הם נקבעים בשיתוף של בני המשפחה מראש, עשויים למנוע מחלוקות וסכסוכים. אם ברור מראש מי מחליט, מתי מחליטים וכיצד מחליטים והמנגנון מקובל על כולם, אין סיבה לסכסוך.

פתרון סכסוכים בהסכמה

הגם שתמיד טוב לבנות הסכמות משפחתיות, עוד טרם פורץ סכסוך, לא תמיד הדבר אפשרי או בוצע כהלכה.

כפי שצינו למעלה, המסגרת המשפחתית היא נקודת הייחוס הבסיסית של רוב בני האדם. במסגרת המשפחתית אנו חווים אינטראקציות בין אישיות ארוכות טווח ומשמעותיות.

מטבע הדברים, האינטראקציות המשפחתיות משנות במהלך השנים את טיבן ואופיין עם השינוי במצבם האישי והיחסי של בני המשפחה.

ברוב המשפחות, רוב האינטראקציות הן טובות ומצמיחות. אבל לעיתים, במיוחד בנסיבות משבריות, עלולות האינטראקציות לפוך למחלוקות ולעיתים אף לסכסוכים.

מחקרים מראים כי הטעויות הנפוצות בניהול אינטראקציות בין אנשים הן: קושי להקשיב, תבנית של "בעיה – פתרון", דיבור בעמדות ולא בצרכים, פרשנויות, שיפוטיות, האשמות ו- הזדהות או תפיסת צד. למרבה הצער, תבניות אלו ועוד מסוגן, נוטות להיות נפוצות ונפיצות, דווקא במערכת המשפחתית. שכן, במסגרת המשפחתית לכל מחלוקת יש עבר, הווה ועתיד, המורכבים לא רק מהנסיבות והצרכים המידיים אלא גם מההיסטוריה המשפחתית, על נקודות המבט השונות ביחס אליה.

לכן, במקרים בהם פרץ כבר סכסוך במעגלי המשפחה, חשוב לעצור לפני הסלמה ולקבל סיוע.

לשם פתרון מחלוקות במשפחה ניתן וכדאי לשוב ולהשתמש בכלים המבוססים על עקרונות ה-ADR (Alternative Dispute Resolution) ובמיוחד על השיח המשפחתי המובנה והגישור המשפחה.

שיח משפחתי מובנה

שיח משפחתי מובנה הוא תהליך פנים משפחתי (ללא גורם חיצוני) במסגרתו בני המשפחה פותרים את המחלוקות באמצעות שיח מובנה ממוקד צרכים ומכוון פתרונות משותפים.

את השיח המשפחתי המובנה יוזם ומנהל אחד מבני המשפחה. אותו בן משפחה, לוקח על עצמו לכנס את בני המשפחה הרלוונטיים ובאמצעות שיח מובנה בהנחייתו, כל בני המשפחה המעוניינים להשתתף בשיח, מנסים למצוא פתרון למחלוקת ביניהם, באמצעות דיון פתוח על צרכיהם האמיתיים.

המטרה של בן המשפחה המנהל היא ליצור מרחב בטוח של ראייה משפחתית רחבה, בו יש אווירה של שיתוף פעולה ולא שיפוטיות, הימנעות מהאשמות ומהכללות, התמקדות בהתנהגות ולא באדם, התמקדות ברגשות של המשתתפים, התמקדות בבקשות ממוקדות ובשיח צרכים (מה אני צריך... מה אני מרגיש... כשאני... בגלל...היה עוזר לי אם...)

השיח המשפחתי המובנה יעיל במיוחד בנסיבות משפחתיות, שכן, לכל הצדדים במחלוקת יש אינטרסים משותפים ומערכות יחסים נמשכות. בנוסף, בדרך כלל האלטרנטיבות לשיח משפחתי גרועות במיוחד (מנתק משפחתי ועד להליך משפטי).

כשהוא מצליח, השיח המשפחתי המובנה הוא כלי רב כוח ומשמעותי, היכול לא רק לרתום את הכוחות המשפחתיים בצורה הטובה ביותר לפתרון המחלוקת הספציפית, אלא גם לנסח נרטיב משפחתי חדש ומיטיב ולמנוע מחלוקות עתידיות הנוגעות לטיפול בממנה ובכלל.

האוטונומיה והאינטימיות הכרוכות בשיח המשפחתי, בו נמצאים רק חברי המשפחה ללא גורם חיצוני, עשויות לאפשר שיח פתוח ומציאת פתרון מיטיבי לכולם.

– בדוגמא שלנו –

כדי לפתור את שאלת הטיפול בעמרם ומימונו, ביקש רז מענת ואייל להיפגש באמצעות התקשרות חזותית במועד רגוע המתאים לכולם. רז הכין את הפגישה וכבר בתחילתה השרה אווירה של שיתוף והקשבה. באמצעות הקשבה, שאילת שאלות פתוחות והעדר שיפוטיות או נקיטת עמדה, ניסה רז לגלות מה הם הצרכים העומדים מאחוריה עמדתה של ענת כי אין לפדות כעת את המניות ומה עומד מאחורי תחושותיה לגבי הטיפול בעמרם על ידי עובד ישראלי או זר. לאחר שאייל הציג את תפיסתו לגבי טובתו של עמרם ואת צרכיו שלו, הסביר רז ללא האשמה, מה הם תפיסותיו וצרכיו שלו.

אולם, השיח המשפחתי המובנה מתאים בעיקר למשפחות המורגלות בשיח פתוח והמסוגלות להכיל צרכים שונים ומתחים בדיון. כמו כן, בשל האתגר הכרוך בהנחיה וניהול של התהליך על ידי אחד מבני המשפחה המהווה בעצמו צד במחלוקת, על אותו בן המשפחה להיות מוכן ומסוגל לנהל דיון מכוון פתרון המתאים למרבית הצדדים ועל שאר בני המשפחה להיות מוכנים ומסוגלים לראות בו גורם מכיל ומאפשר גם לצרכיהם ודעותיהם.

למשפחות שהשיח המשפחתי המובנה אינו מתאים, קיים פתרון נוסף בדמות הגישור.

גישור

גישור הוא הליך ליישוב סכסוכים בדרך של הדברות, בו המגשר, צד שלישי בלתי תלוי, מסייע לצדדים לנהל שיח מאפשר מבין ומכבד ולהגיע, בעצמם, לפתרון מוסכם ומספק שעונה על הצרכים של כל הצדדים.

חסרונו ויתרונו של הגישור הוא בנוכחותו של גורם מקצועי, חוץ משפחתי, בשיח המשפחתי. לעתים קרובות, מומחיותו של המגשר והצלחתו ביצירת אווירה משתפת ובטוחה, מביאה לשיח צרכים ולפתרונות מיטיבים.

בתהליך מובנה ובהדרכה שקטה, כל אחד מבני המשפחה יוכל לנסח במסגרת הגישור את צרכיו העמוקים, הן לעצמו והן לשאר בני המשפחה. המגשר יסייע לבני המשפחה לשמוע זה את זה באווירה מכבדת ולראות זה את נקודת מבטו של האחר. המגשר יכול להיפגש עם כל אחד מבני המשפחה בנפרד כי לסייע להם לנסח את צרכיהם בסביבה בטוחה בדרך לשיח פתוח ויעיל.

במסגרת הגישור יכול המגשר לשקף ולנסח מחדש את דברי בני המשפחה השונים, באופן שיקל על ראיית נקודות המבט השונות ולהוביל את בני המשפחה לחשיבה משותפת על הסיטואציה ומקומם בה.

אף שפתרון מיטיב למחלוקת הינו בהחלט מטרה של הגישור, הליך גישור מוצלח הוא לאו דווקא זה שמסתיים בהסכם – הליך גישור מוצלח הוא כזה שהצרכים החשובים לכל אחד מהצדדים מקבלים מענה.

מגשר שתחום המשפחה והזקנה מוכר לו, יכול לסייע למשפחה לראות את הצרכים השונים והפתרונות האפשריים ולסייע להם להגיע למענה מיטבי, ישים ובר קיימא.

בנוסף, המגשר יסייע למשפחה לבנות תהליכי קבלת החלטות ועקרונות שיח אשר ייתרו את מעורבותו בעתיד.

כיוון שמדובר במשפחה, על כוחה ועוצמתה הטובה, ברב המוחלט של המקרים, בסיומו של התהליך ניתן יהיה לסיים את הסכסוך בפתרון יצירתי שיהיה מקובל על כל המעורבים וישיב את המשפחה לטוב ולישר.

בדוגמא שלנו –

על אף הניסיון לשיח משפחתי, לא הצליחו האחים לשמוע זה את זה והשיחה התדרדרה להטחה של אשמות ועלבונות והסתיימה בטעם רע וללא פתרון.

בצר לו פנה רז למגשרת המתמחה בגישורי משפחה וזקנה. המגשרת שוחחה עם האחים יחד ובנפרד, ואף נפגשה עם עמרם ללא ילדיו כדי להבין את צרכיו והעדפותיו. בפגישה משותפת עלה הצורך של ענת להיות מעורבת גם בקבלת ההחלטות בנושא האישי ככל שאלו משפיעות על התחום הכלכלי. כמו כן ענת הסבירה את השיקולים השונים בנושא פדיון המניות. המגשרת הסבירה מניסיונה את האופציות השונות לטיפול ומימון אדם זקן ואת המשמעויות שלהן, כלכליות ואחרות. עלתה גם ההעדפה של רז לעובד יהודי שיטפל בעמרם, אך גם ההבנה כי להעדפה זו יש מחיר כלכלי כבד. אייל מצדו, הביע חשש ממגורים עם עובד זר אשר לא יבין את השפה בה הוא מדבר. כמו כן עלו התפיסות השונות בנוגע לטיפול בסרטן של עמרם. לבקשתו, שיקפה המגשרת את חששו של עמרם מפני היותו לנטל על ילדיו, כמו גם מפני כאב הכרוך בטיפול מחד ואת הפחד מהמוות המתקרב מאידך. בסופו של דבר התגבשו פתרונות שעונים על מירב הצרכים במסגרת הנסיבות. המגשרת גיבשה יחד עם האחים מנגנון קבלת החלטות עתידי בתקווה שיסייע למשפחה לצלוח את התקופה הבאה בטוב וללא סכסוכים נוספים.